

DIALOOG — ‘Samen maken we rechtvaardigheid’

GESPREK MET KURT DECLERCQ, BART SCHOOVAERTS, SABINE DE BOCK, MANU PINTELON EN PIETER VERBEECK DOOR RIA GORIS

Vier organisaties maakten met het project DIALOOG de voorbije jaren ‘misdaad, straf en herstel’ bespreekbaar via een waaier aan initiatieven in heel Vlaanderen en Brussel: van getuigenissen door daders en slachtoffers en filmbesprekingen tot podcasts met straffe verhalen en dialoogavonden tussen vrije en gedetineerde burgers. Een gesprek met de trekkers hiervan in Avansa, De Rode Antraciet, De Huizen en Moderator vzw.

‘Misdaad, straf, herstel’ is geen evident thema. Vanuit welke persoonlijke drive hebben jullie je schouders gezet onder DIALOOG?

Bart Schoovaerts (Avansa OB): Ik herinner me nog mijn zenuwachtigheid toen ik voor het eerst in een gevangenis was. Ruim twintig jaar geleden gingen de eerste herstelconsulenten aan de slag in Vlaamse gevangenissen, om herstel bespreekbaar en mogelijk te maken. Op vraag van een van hen faciliteerde ik een gespreksgroep. Sommige deelnemers blijven me tot vandaag bij, zoals de man die zijn partner gedood had en daardoor op één dag veranderde van respectabele medemens in moordenaar. Mensen worden te vaak herleid tot die ene daad in hun leven. Dat raakte me. Cruciaal is dat gedetineerden in gesprek kunnen gaan met vrije mensen van buiten, maar ook met hulpverleners, zodat ze er klaar voor zijn wanneer op een dag de poort weer open gaat. Ik ben ervan overtuigd dat praten iets in beweging zet. Vanuit de bundeling van krachten in DIALOOG hoop ik mee een steen te verleggen in de rivier.

Sabine De Bock (De Rode Antraciet): Net als Bart ben ik gestart in een tijd dat er veel mogelijk was in onze gevangenissen. Het einde van de jaren '90 was een tijd van pionieren. Anders dan nu, rolde men bijna een rode loper uit voor herstelgerichte initiatieven. Wij, die mee aan die kar trokken, vonden dat logisch, want hoe kan je op een goede manier jaren doorbrengen in een gevangenis zonder na te denken over je fouten, over je slachtoffer, over de impact op je eigen familiekring en op de samenleving? In die periode kwamen alternatieve sancties op en ontwierp ik een gloednieuw leertraject *Slachtoffer in Beeld*. Ik ging in gesprek met gedetineerden over wat hun feiten teweeggebracht hadden, en slachtoffers kwamen daarbij getuigen. Ik hou van pionieren, en ik heb veel energie gestoken in het overtuigen van magistraten en advocaten dat dit geen softe aanpak was, maar een zinvolle maatregel met diepe impact. Ik vind bij DIALOOG medestanders van mijn idee dat de samenleving in de gevangenis binnengehaald moet worden en omgekeerd.

Manu Pintelon (De Huizen): Ik was het soort kind van twaalf dat aan mijn ouders vroeg: 'Moet je mensen wegstoppen achter een hoge muur? Is dat nodig?' Ik stel graag dingen in vraag. Tijdens mijn studies criminologie hoorde ik over De Huizen, een initiatief van Hans Claus, de gevangenisdirecteur

moeten van detentie een zinvolle tijd maken, en zullen dan later minder recidive zien.

Pieter Verbeeck (Moderator): Ik studeerde ook criminologie en het was mijn droom om te werken in een context waar je recht en rechtvaardigheid een stukje dichterbij elkaar kan brengen. De bemiddelingsorganisatie Moderator is zo'n plek, en de aansluiting met DIALOOG is voor mij heel natuurlijk: we proberen in de samenleving het draagvlak te vergroten voor een andere manier van omgaan met conflicten, met meer focus op betrokkenheid en kansen geven. Wanneer je mensen opsluit in een context zonder veel kansen en waar er vooral macht op hen wordt uitgeoefend, dan kan je moeilijk verwachten dat ze een meerwaarde betekenen voor de samenleving wanneer ze vrijkomen. Slachtoffers worden intussen door het systeem nog te veel gereduceerd tot mensen die de knop van de gerechtelijke molen in beweging zetten, maar doet dit recht aan hun vragen en noden? Er is meer mogelijk dan dat, en het geeft voldoening om dat 'meer' mee om te zetten in de praktijk.

Kurt Declercq (Avansa MZW): Ik heb ooit als sociaal werker bij een organisatie voor personen met een beperking meegewerkt aan inclusie vooraleer dat woord bestond. Personen met een beperking,

mensen in (kans) armoede, gedetineerden,... het zijn mensen in sociale kwetsbaarheid, vaak zonder veel stem. Ik zet me daar graag voor in. Het gevoel dat je de samenleving in beweging kan zetten, hoe klein ook, is zeer krachtig. De brug naar de wereld van detentie werd voor mij gelegd toen mijn organisatie — toen nog

Vormingplus — in 2016 werd gevraagd om vorming te organiseren voor de gedetineerden in de gevangenis van Ruislede. Uit die positieve ervaring is Parl  D tin  ontstaan, waar vrije burgers en gedetineerden in de gevangenis samen luisteren naar een spreker die een persoonlijk verhaal van groei komt vertellen. De dialoog die dan ontstaat

Manu Pintelon: 'Is het echt nodig om mensen weg te stoppen achter een hoge muur?'

van Oudenaarde. Hij wil de gekende gevangenissen vervangen door kleinschalige detentiehuisen. Ik was er meteen door gecharmeerd, het sloot aan bij de vraag die ik als twaalfjarige al had. Ik heb geen moment gearzeld toen ik de kans kreeg om De Huizen mee te trekken en het gedachtegoed van kleinschalige detentie mee te verspreiden. We

tussen mensen, de brugjes ‘over de muren heen’, is heel waardevol. Het was een begin van nog vele activiteiten rond ‘straf en herstel’, binnen en buiten de gevangenis. Ze hebben mee de aanzet gegeven tot het project DIALOOG.

Ik hoor hier veel herkenning en synergie. Wat maakt dat jullie respectieve organisaties mee op de kar van DIALOOG sprongen?

Manu Pintelon: We leven in een klimaat van polarisering. Bij De Huizen zien we in DIALOOG

Bart Schoovaerts: ‘De beste manier om polarisering tegen te gaan is ontmoeting creëren.’

kansen om meer draagvlak te creëren om niet in extremen te denken, en een lans te breken voor herstelgericht werken. Om van elkaar te leren ook.

Pieter Verbeeck: Wij zijn met onze respectieve organisaties op een logische manier verbonden ook al hebben we allemaal onze eigen actiereïnen, van sport en cultuur in gevangenis tot samenleving versterken. Bij Moderator kunnen we ons werk met daders en slachtoffers enkel goed doen wanneer we ons kunnen enten op een draagvlak elders in de samenleving. Ik heb het over onderwijs, politiek, sociaal-cultureel werk... Om de boot van polarisatie van richting te veranderen, moeten we de krachten bundelen in een tegenbeweging. Conflict treedt overal op en kan ook positieve resultaten teweegbrengen. Laten we conflict aangrijpen om er iets positiefs mee te doen. En laten we zo veel mogelijk mensen in contact brengen met deze beweging, die zich dan hopelijk ook willen engageren hiervoor.

Sabine De Bock: Daar sluit ik bij aan, Pieter. De Rode Antraciet met haar sport- en cultuuraanbod

in gevangenis is vragende partij voor meer uitwisselingen binnen en buiten de muren. Deze samenwerking komt niet uit de lucht vallen, we zijn hier al langer mee bezig en organiseerden bijvoorbeeld al eerder met Avansa gemengde film- en gespreksavonden met gedetineerden en vrije burgers. In Kaffee Detinee zijn het ontmoetingen tussen daders en burgers, maar ook getuigenissen van slachtoffers, de familie of partners van daders, die sterke gesprekken op gang brengen. We brengen al jaren tal van verenigingen binnen in de gevangenis.

Kurt Declercq: Avansa lijkt ogenschijnlijk een atypische partner in een project dat gaat over straf, detentie en herstel. Maar bij het uitschrijven van het project ontdekten we heel wat sociaal-culturele principes die dicht aanleunen bij herstelrecht: het belang van inclusie, verbindend werken en spreken, omgaan met

(super)diversiteit, het ontmijnen van polarisatie, bruggen bouwen, ... Avansa heeft met zijn sociaal-culturele praktijken de tools in handen om maatschappelijke thema's bespreekbaar te maken bij een breed publiek, en kan zo mee de kwestie van een samenleving gericht op herstel tot een expliciet publieke zaak maken.

Bart Schoovaerts: Het thema herstel is trouwens veel ruimer dan gevangenis. Werken rond racisme of rond duurzaamheid heeft ook te maken met herstel!

Pieter Verbeeck: Het is een kwestie van maatschappelijke verantwoordelijkheid. Neem de dood van Sanda Dia, die zoveel mensen geraakt heeft. Die roept vragen op waar het recht, of justitie, niet alleen een antwoord op kan geven. Rechtvaardigheid vraagt om een respons vanuit verschillende geledingen van de samenleving, door bijvoorbeeld te zorgen dat dergelijke dooprituelen niet meer zo kunnen ontsporen in de toekomst. Rechtvaardigheid maken we samen.

Hoe is het zaadje van DIALOOG effectief geplant? Hoe hebben jullie elkaar gevonden?

Kurt Declercq: Het begon op een avond in Leuven in 2017, met de voorstelling van *Aantekeningen bij een moord*, een boek van Peter Vermeersch. Moderator richtte die avond in, en na afloop hadden we tijdens de receptie met enkele mensen van Avansa, De Rode Antraciet en Moderator een inspirerend nagesprek. 'Dit zouden we meer moeten doen', zeiden we. Waarna we tijdens het voorjaar van 2020 in Brussel een ontmoetingsdag organiseerden voor praktijkwerkers, waar we ervaringen uitwisselden in het werken rond detentie. Die dag smaakte naar meer, en toen vanuit Vlaanderen een oproep gelanceerd werd voor sociaal-culturele projecten met een laboratoriumrol, hebben we niet gearzeld om op die kar te springen.

Ook Moderator startte trouwens in die periode met hun project *Vertel Herstel*, waar slachtoffers en daders ondersteuning krijgen om als ervaringsuitdragers hun verhaal te delen. Doorheen het project DIALOOG vonden we elkaar vanuit die gemeenschappelijke ambitie om te werken aan die samenleving gericht op herstel. Voordat er sprake was van DIALOOG, was die samenwerking in een aantal regio's trouwens al ingezet door samen laagdrempelige activiteiten op te zetten rond straf en herstel.

Met DIALOOG kregen we geleidelijk aan een breder publiek mee in het verhaal van herstel door een divers activiteitenaanbod, van gezamenlijke filmavonden met burgers en gedetineerden, tot podcast- en dialoogavonden. De regio's zijn trouwens belangrijk binnen DIALOOG, omdat van daaruit plaatselijke netwerken ontstaan die het

draagvlak voor een herstelgerichte samenleving kunnen versterken.

Wat waren voor jullie de hoogtepunten van DIALOOG de voorbije jaren?

Kurt Declercq: Het smeden van plannen en het schrijven van een dossier in coronatijd vond ik best speciaal, er ontstond een sterke samenhang. Ik denk bijvoorbeeld aan de *Huizen on Tour* die we eind 2021 in Kortrijk organiseerden, net op de dag waarop de beruchte corona-avondklok werd ingevoerd...

Manu Pintelon: Het was een avond waarin we sprekers aan het woord lieten over de dagelijkse realiteit in de gevangenissen, waarom er nood is aan verandering en over hoe detentiehuisen met hun kleinschaligheid een sterk alternatief vormen. Een inspirerende avond met getuigenissen en muziek, de mensen in de zaal reageerden enthousiast.

Kurt Declercq: En plots was het middernacht. De avondklok, *shit!* We opereerden ineens zelf op het randje van de illegaliteit! Er waren zoveel hartverwarmende avonden en evenementen, het is moeilijk om er één te kiezen.

Bart Schoovaerts: Ik denk aan de webinars waarin we straffe getuigen, daders en slachtoffers, in gesprek lieten gaan met een publiek. Die getuigenissen raakten de mensen diep en maakten de nood aan herstel heel tastbaar.

Pieter Verbeek: De vele concrete resultaten van onze samenwerking zijn zeker een hoogtepunt. De impact valt tegelijkertijd moeilijk in woorden te gieten. Wij werken vanuit Moderator vaak met verhalen van herstelgerichte dialoog tussen

daders en slachtoffers en soms zelfs burgers. Hoe leg je uit wat het betekent voor een jonge vrouw met een incesttrauma om oog in oog te staan met de dader? Hoe vertel je wat dit oogcontact, waarbij de dader wegkeek, voor deze jonge vrouw gedaan

Pieter Verbeek: 'Ideeën lijken onmogelijk tot ze mogelijk worden.'

heeft? Hierdoor nam ze de macht terug over haar eigen leven.

Sabine De Bock: Als je de hele waaiër van activiteiten bekijkt op onze website, *dialogoherstel.org*, dan is dat een zeer mooie oogst! Nadat corona luwde, konden we volop op het gaspedaal staan, ook in de regio's waarin tot dan nog niet veel gebeurde.

Sabine De Bock: 'Het is toch logisch dat je in de gevangenis met mensen aan de slag gaat.'

Kurt Declercq: Ik denk aan de actie DIALOOG-vliegers waar we tijdens de coronatijd in verschillende regio's gedetineerden vroegen om op vliegertjes boodschappen te schrijven over vrijheid en herstel en we deze daarna symbolisch over de muur van de gevangenis gooiden. Vrije burgers reageerden met vliegertjes terug met boodschappen van hoop in lastige tijden.

Pieter Verbeeck: Voor mij moet het hoogtepunt nog komen: de herstelconferentie die in november plaatsvindt, en waarin we veel van wat we gerealiseerd hebben zichtbaar willen maken en delen met een breed publiek. Misschien is het utopisch, maar ik hoop dat we van daaruit een signaal naar buiten kunnen brengen: naar de politiek, de media, de samenleving... Dat er een andere samenleving mogelijk is dan een gebaseerd op oog om oog, tand om tand...

Je verwijst naar een tijdgeest van polarisering. Wat geeft jullie hoop?

Pieter Verbeeck: Ideeën lijken onmogelijk tot ze mogelijk worden. Er zijn zoveel prachtige initiatieven in onze samenleving. De Huizen is daar

een voorbeeld van. De cultuur, het klimaat en de structuren van onze gevangenissen vormen een enorme uitdaging voor herstelgericht werken. En dan staat iemand als Hans Claus op om te zeggen: het moet en kan anders! Hij was de luis in de pels van het systeem. En kijk nu waar we staan: de eerste kleinschalige detentiehuisen zijn een feit, en andere volgen.

Kurt Declercq: In 2018 organiseerde ik een lezing met Hans over de detentiehuisen. Hij kreeg toen de vraag: 'Allemaal goed en wel, maar is hier wel een draagvlak voor?' Waarop hij antwoordde: 'Draagvlak? Moeten we daarop zitten wachten? Draagvlak moet je maken!' Schitterend vond ik dat!

Manu Pintelon: Toch krijgen wij geregeld te maken met beleidsmakers die zich baseren op 'draagvlak' om zaken tegen te houden, omdat er zogezegd geen draagvlak voor is. Hoe meet je een draagvlak?

Sabine De Bock: Dat is nattevingerwerk. We zien bij De Rode Antraciet mooie voorbeelden van draagvlak. Zo leiden we een aantal gedetineerden op tot jeugdtrainer bij het voetbal. Dan komt zo'n man vrij en wil zich melden bij een sportclub, eerlijk en open over zijn achtergrond. Niet enkel die club, maar ook de ouders van de jonge spelers moeten goed vinden dat hij daar aan de slag gaat. En weet je wat? Die vinden dat goed, want die zien daar voor hen een mens die open is en goed in wat hij doet. We zien sportclubs, andere verenigingen, firma's die zich willen engageren hiervoor, het is hoopgevend.

Bart Schoovaerts: De beste manier om polarisatie tegen te gaan is ontmoeting creëren, en dialoog opstarten. Neem nu Sanda Dia, een verhaal dat ik soms bespreek in dialooggroepen tussen vrije en gedetineerde burgers. Door ons daar samen in te verdiepen komen mensen tot andere inzichten dan enkel via oneliners in de media. Ik stel vast dat er ongelooflijk veel ruimte is voor nuance in gesprekken over misdaad, straf, herstel.

Pieter Verbeeck: Weet je hoe sommige indianenstammen omgaan met iemand die de norm overtreedt? Men wijst daar niet naar een individu: 'Jij hebt een fout gemaakt. Hoe ga jij het oplossen?' Nee, men maakt een cirkel rond die persoon met als vraag: 'Wat kunnen wij doen? Wij hebben samen gefaald, want iemand heeft onze afspraken geschonden, en wij moeten dit samen oplossen.'

Kurt Declercq: 'Herstel gaat over hoe wij als mensen omgaan met elkaar.'

Wij zitten nog te veel op het pad van individualisering. Een andere uitdaging is het met elkaar verbinden van werkingen die zich enkel focussen op daders of enkel op slachtoffers of enkel op de samenleving. Er is werk aan de winkel om een groter draagvlak te creëren om al deze draden op elkaar af te stemmen. DIALOG past hierin. Hier rond de tafel strijden wij allemaal voor hetzelfde, en dat stemt me hoopvol. We zijn samen deze uitdaging aangegaan en we willen hier samen aan verder werken.

Tot slot: stel dat je een toverstaf had, en alle macht van de wereld. Wat zou je realiseren?

Manu Pintelon: Meer kleinschalige detentiehuisen! Ik zou contexten scheppen waar interactie en dialoog de norm zijn, niet sociale isolatie.

Pieter Verbeeck: Ik zou een cultuuromslag realiseren in het samenleven. Conflict is een onderdeel van samenleven, het moet een plaats krijgen om er beter mee om te gaan. Als je kinderen op school leert dat ze in de hoek moeten staan als ze iets fout doen, dan kan je niet verwachten dat ze daar later anders mee omgaan. Leer hen dat je zaken kunt uitpraten, naar elkaar luisteren, ... Alle structuren in onze samenleving, van onderwijs tot detentie en welzijn, zou ik daarin mee laten

veranderen. Dan wordt het evident dat er kleinschalige detentie georganiseerd wordt en komen er meer herstelgerichte initiatieven. Dan ga je uit van de kracht van de mensen zelf in plaats van machtsuitoefening op vele niveaus.

Bart Schoovaerts: Ik zie door de samenwerking met het transitiehuis in Mechelen wat het doet

met mensen als ze van heel dichtbij begeleid worden. Iemand die van daaruit gaat werken en een sneer krijgt wanneer een van de collega's erachter komt dat hij een gedetineerde is, keert terneergeslagen terug. Dan is daar een begeleider die vraagt: 'Wat is er? Je zit precies niet goed in je vel'. Om vervolgens

met de man te bekijken hoe hij in de toekomst met zo'n sneer kan omgaan. Met mijn toverstaf zou ik van een samenleving die gebaseerd is op wantrouwen overstappen naar een die gebaseerd is op vertrouwen en die uitgaat van de goede intenties van mensen.

Sabine De Bock: We hebben meer op gesprek gebaseerde justitie nodig, zoals in het voorbeeld dat Pieter geeft van de indianencirkel. Meer vroege preventie ook. Vaak loopt er al van alles mis op jonge leeftijd in gezinnen en in scholen. Laat daar eens een goede omkadering voor zijn! Nu wil men uit onmacht de ouders straffen als de kinderen iets misdoen, het is ongehoord. Gevangenis en jeugdcentra vormen het einde van een hele keten. Ik zou het geld in eerste instantie laten terechtkomen waar het een groot verschil kan maken, bij preventie.

Kurt Declercq: We moeten op de een of andere manier de stress uit de mens en de samenleving krijgen. Veel zaken worden opgefokt, nuance staat onder druk, alles lijkt een constante strijd. Misschien moeten we allemaal eerst vijf seconden nadenken voor we iets zeggen of een zoveelste mening formuleren.

Pieter Verbeeck: Aansluitend op wat Sabine zegt: beleidsmensen houden zich te veel bezig met de vraag ‘wat kost het ons nu?’ in plaats van te kijken naar wat iets op langere termijn opbrengt. Doorheen alle initiatieven van DIALOOG zijn er mooie zaadjes in beweging gekomen. Ik hoop dat de Herstelconferentie hier een megafoon op kan zetten om meer geledingen in de samenleving warm te maken voor herstelgericht werken. Wij zijn met onze vier organisaties samen deze uitdaging aangegaan en we willen hieraan verder werken.

Epiloog door Kurt Declercq: DIALOOG – Over misdaad, straf en herstel

‘Ik heb me vanavond terug mens gevoeld’, vertelt een gedetineerde na een DIALOOG-groep in de gevangenis van Merksplas. Een van de vele DIALOOG-groepen van het project DIALOOG waar gedetineerden en vrije burgers met elkaar in dialoog gingen over hoe we als samenleving kunnen omgaan met misdaad, straf en herstel. Maak kennis met het project DIALOOG.

De kiem van DIALOOG

Na een geslaagde ontmoetingsdag van praktijkwerkers in Brussel, bundelden we in het voorjaar van 2020 de krachten met 11 Avansa’s, De Rode Antraciet en De Huizen vzw om een project te maken rond de kwesties misdaad, straf en herstel. Later sloten ook Moderator vzw en vele regionale actoren zich aan bij het project DIALOOG, dat eind 2020 groen licht – en middelen – kreeg van de Vlaamse overheid als sociaal-cultureel project met laboratoriumrol voor de periode 2021-2023.

Over daders, slachtoffers en samenleving

Criminaliteit is van alle tijden, de actuele maatschappelijke roep naar strengere straffen is luid. Een eenzijdige bestraffing van de dader helpt echter het slachtoffer doorgaans niet verder in het verwerkingsproces, biedt onvoldoende kansen tot reïntegratie van de dader en maakt de samenleving per definitie niet veiliger. Bovendien komt 99% van de gedetineerden ooit weer vrij, veelal zonder werk, zonder netwerk, zonder begrip of empathie van de buitenwereld. Het is belangrijk om – vanaf dag één in de gevangenis – een context te creëren waar gedetineerden kunnen werken aan

hun reïntegratie, en in te zetten op zelfontplooiing, herstel en participatie.

Een parallel is te trekken met hoe ruw we als samenleving soms omgaan met slachtoffers, ondanks de groeiende maatschappelijke aandacht en zorg voor slachtoffers. Het blijft cruciaal om bewustmaking te blijven creëren rond de impact van slachtofferschap. Na de feiten gaat veel aandacht naar die feiten, de dader, de rechtszaak, de straf, ... met media die details soms breed uitsmeren. Om dan niet te spreken over opmerkingen die slachtoffers soms krijgen die hen het gevoel geven dat wat hun overkwam hun eigen schuld was. Bovendien is het – net als bij daders trouwens – een label dat moeilijk weer weg te halen is: je bent slachtoffer.

En wat met die samenleving? Een misdrijf kan immers niet herleid worden tot enkel een interpersoonlijk conflict tussen slachtoffer en dader. Het veroorzaakt ook schade in de ruime gemeenschap, de samenleving, door normen, waarden, regels,... die worden geschonden. Een vertrouwensbreuk.

Via dialoog werken aan draagvlak voor een samenleving gericht op herstel

Met het project DIALOOG hadden we de ambitie om een draagvlak te zoeken en te vinden voor een model waarin herstel na feiten of herstel in de samenleving veel centraler komt te staan dan louter straffen. In een ideale wereld is een visie op herstel onderdeel van het leven van iedereen. Mensen staan in relatie met elkaar en verlenen betekenis aan die relaties. Herstel is in die zin herstellen van schade aan relaties, zowel die uit het verleden als de huidige en toekomstige relaties.

We maakten de radicale keuze om ‘de dialoog’ centraal te zetten in alle praktijken en activiteiten die we de voorbije drie jaar in heel Vlaanderen en Brussel ontwikkelden. Dialoog waar begrippen als ‘aandachtig luisteren’, ‘samen onderzoeken’ en ‘niet meteen oordelen’ belangrijk waren. Dialoog met ruimte voor nuance en andere perspectieven.

Workshops Poetry Slam in gevangenissen waar gedetineerden en vrije burgers samenwerkten, brieven schrijven in de vorm van DIALOOG-vliegers, het filmfestival Ciné Détiné, webinars over straf en herstel, inspirerende sprekers en samen praten op

een *Parlé D tin * of Prison Talk. De podcast *Iedereen Levenslang?* met verhalen van ex-gedetineerden, slachtoffers,... en de briefwisseling *Gevangen in woorden* met een rechter, een advocaat, een slachtoffer, een gedetineerde,... om zo vanuit verschillende perspectieven stil te staan bij het huidige model van straf en hoe herstel mogelijk is.

DIALOGO-groepen lieten gedetineerden en vrije burgers samen grondig van gedachten wisselen over straf en herstel, waarna die gedachten een theatervoorstelling werden en zo de dialoog in de samenleving verder zetten. De projectwebsite staat vol verhalen die via activiteiten naar boven kwamen, en ze kregen ook een plek in een magazine dat we dit najaar gratis verspreiden.

Alles komt op 23 november '23 samen op een Herstelconferentie in Leuven, waar de dialoog op een creatieve manier wordt verdergezet met elkaar en met de samenleving. Wees vooral welkom!

Hoop voor de toekomst

Met DIALOGO beoogden we brugjes te bouwen tussen mensen. Want wanneer burgers, elk vanuit hun unieke kijk op de wereld, zich verbinden rond gemeenschappelijke kwesties zoals hoe om te gaan met straf en herstel, versterkt dit hun capaciteit om verantwoordelijkheid op te nemen ten aanzien van zichzelf en de anderen. Wanneer er een leefklimaat is waar ruimte is voor integraal en fundamenteel herstel, is herstel niet iets ongewoons, maar iets vanzelfsprekends.

We hopen dat we met DIALOGO enkele handvatten hebben aangereikt aan de samenleving om met deze maatschappelijke uitdagingen om te gaan, we gesloten werelden hebben geopend en we de kwestie van een samenleving gericht op herstel toch een beetje tot een expliciet publieke zaak hebben gemaakt.

KURT DECLERCQ en **BART SCHOOVAERTS** zijn medewerkers van respectievelijk Avansa Mid- en Zuidwest en Avansa Oost-Brabant. Het staat voor sociaal-cultureel volwassenenwerk met oog op een duurzame, inclusieve, solidaire en democratische samenleving.

SABINE DE BOCK is medewerker van De Rode Antraciet. Ze organiseert sport en cultuur in de Vlaamse gevangnissen.

MANU PINTELON is coördinator van De Huizen vzw en streeft naar kleinschalige en herstelgerichte detentiehuizen.

PIETER VERBEECK is coördinator van Moderator vzw, een forum voor herstelrecht en bemiddeling tussen daders en slachtoffers.

Herstelconferentie en podcast

De Herstelconferentie vindt plaats op 23 november '23 in Leuven. Iedereen is welkom!

[www.dialogoherstel.org/
herstelconferentie](http://www.dialogoherstel.org/herstelconferentie)

De podcast *Iedereen Levenslang?* kan beluisterd worden via Spotify.